هەوڵێک بۆ ناسینی نووسەری یابانی هاروکی مۆراکامی

سەردار عەزیز
http://namoy.blogspot.com

که بازاری ئینگلیزەکانم بەجێهێشت، پەتاته و مریشک و بیبەرێکی تونی سور و پارچەیە نانم پێبوو. ئەم ئێوارەیە من خواردن دروست ئەکەم. خواردنێ کە چەند ساڵێ لەمەوبەر کاتێ بە تەنها لە گوندێ لە قەراخ زەریای ئەتڵەسی لە گەڵ رووس و ئۆکرانیەکانا ئەژیام فێری چاککردنی بووم. ئێمە بە خواردنەکە دەڵێین کەرتۆش کە بە زمانی رووسی بە مانای پەتاتە دێت. کە من لە چێشتلێنان دەبمەوە یارەکەم دێتەوە. ئەم ئێوارەیە دەبێ زوو نان بخۆین، چونکە حەزئەکەین بە ژێر ووردە بارانەکەدا پێکەوە پیاسەیە بە بازارە نووستوەکەدا بکەین پێش ئەوەی برۆین بۆ کۆری چیرۆک خوێندنەوە.

هەموو ساڵێک لەم هەفتەیەدا ژمارەیەکی بەرچاو لە گەورە چیرۆکنووسانی دونیا رووئەکەنە ئەم شارە، چونکە لێرە یەکێک لە گەورەترین خەڵاتەکانی کورتە چیرۆک لە دونیادا دەبەخشرێت. پەنجا هەزار یورۆ بۆ کۆمەڵە چیرۆکێکی لە چاپدراو لە ساڵێکدا. ئەم خەڵاتە ناوی خەڵاتی فرانک ئۆکۆنەرە. ئۆکۆنەر کە بە هیچ شێوەیەک بە خوێنەری کورد ئاشنا نیە لە ئەدەبیاتی ئینگلیزی زماندا کورتە چیرۆکنووسێکە بە هاوتای ئەنتوان چیخۆف لە ئەدەبی رووسیدا. بەڵام من باسی ئۆکۆنەرتان بۆ ناکەم، ئەوە هەڵئەگرم بۆ دەرفەتێکی تر چونکە هاوەڵ و لێکۆڵەرەوەیەکی تایبەت بە ئەو بۆ ساڵانێک دراوسێم بوو، لە دانیشتنێکی تایبەتدا، لە هەوڵێک بۆ ناساندنی ئۆکۆنەر بە خوێنەری کورد دەربارەی ئەو قسەئەکەین.

ئەم ئێوارەیە کۆری چیرۆک خوێندنەوە بۆ چیرۆکنووسی یابانی هاروکی مۆراکامیە. مۆراکامیش بە داخەوە نووسەرێکی ترە کە دونیای ئەدەبیاتی ئێمە پێی شارەزا نیە. هەموو جارێ کە نووسەرێ گەورە ئەبینم و ئەدەبیاتی ئێمە بە بەرهەمەکانی نامۆیە تووشی دڵتەنگی ئەبم. هاوینی پار کاتێ لە گەڵ گەورە نووسەری باشوری ئەفریقا ج.م.کویتزی، کە خاوەنی خەڵاتی نۆبڵە، بۆ ساتێ پیاسەمان کرد، پاشان دڵم بە خوێنەری کورد ئەسوتا. (شایانی باسە هەوڵی زۆرم دا کویتزی رازیکەم بۆ ئەوەی بۆ خوێنەری کورد چاوپێکەوتنێکی لەگەڵا ئەنجام دەم بەڵام کویتزی نەک بۆ کەسێکی نەناسراوی وەک من، بەڵکو بۆ گەورەترین رۆژنامەنووسی دونیاش چاوپێکەتن ئەنجام نادات).

هاروکی مۆراکامی ئێستا لە تۆکیۆی پایتەختی یابان ئەژێ. لە 12 ی کانوونی یەکەمی ساڵی 1949 لە شاری کیوتۆ لە دایک بووە. بەڵام زۆربەی ژیانی لە شاری کۆب بە سەربردوە. باوکی کوری قەشەیەکی بودیە و دایکی کچی بازرگانێکە لە ئۆساکا. باوانی مۆراکامی هەردوکیان وانەی ئەدەبی یابانیان وتوەتەوە. وەک لە ساڵی لە دایک بونەکەیا ئەبینرێت مۆراکامی پاش جەنگی جیهانی دووەم هاتوەتە دونیاوە. ئەو جەنگەی کە یابان وەک وولاتێک بە خەستی تیایدا بەشداربوو. بەشداری یابان لەو شەرەدا لە بۆمبارانکردنی بەندەری پێرل هاربەرەوە دەستپێئەکات. ئەم دەستدرێژیە، کە هەندێ جار بە تەبای رووداوی 11ی سیپتەمبەر بەراوردئەکرێت، وەهای لە ئەمریکاکرد کە هێرش بکاتە سەر یابان.

یابان لە جەنگدا دژ بە ئەمریکا شکستی هێنا. بەشێکی زۆری وولاتەکە وێران بوو. دوو شاریشی بە بۆمبی ناوەکی بۆمبارانکرا. ئەم شکستە مێژووی یابانی گۆری. ڤرانێک کە سەرتاپا رەهەندەکانی ژیانی گرتەوە. یابانی پێش جەنگ وولاتێکی دەستدرێژکەر و شەرخوازبوو. بەڵام پاش شەر هەموو شتێک رێرەوێکی تری وەرگرت. ئەم قۆناخە بۆ مۆراکامی زۆر گرنگ و کاریگەرە. رۆمان و چیرۆکەکانی مۆراکامی بەگشتی دەربارەی جەنگ و کۆمەڵگای پاش جەنگە. دۆرانی یابان و دانانی بە

دۆرانیا وەهای کرد وولات بەرەو رووی رۆژئاوابکرێتەوە. بۆیە سەیر نیە کە مۆراکامی هەر لە سەرەتاوە بە ئەدەب و کەلتوری رۆژئاوا ئاشنابوو.

مۆراکامی لە زانکۆی وەسیدا لە تۆکیو درامای خوێند و هەر لەوێش پەیوەندی لەگەڵ یۆکۆ-دا پەیداکرد کە پاشان بووبە خێزانی. یەکەم کاری لە کۆگایەکی فرۆشتنی شریت و سی دی دا بوو. هەمان شوێن پاشان دەبێتە شوێنی کاری پاڵەوانی رۆمانی دارستانی نەریژی، تۆرو واتەنەبی. لە گەڵ ئەدەبدا مۆراکامی عەشقی مۆسیقایە. لە ساڵانی 1974 تا 1982 خاوەنی بارێکی جازبوو لە شاری تۆکیو، کە ناوی پیتەر کات-ە.

مۆراکامی یەکەم رۆمانی لە ساڵی 1979دا نوسی لە ژێر ناوی گوێگرتن لە گۆرانی با، کە بیرۆکەکەی لە کاتی تەماشاکردنی یاری بەیسەبۆڵدا بۆهات. هەرچەندە ئەو کاتە بە رۆژ ئیشی ئەکرد بەڵام، وەک کافکا، شەوان و بەیانیان زوو پاش چەند مانگێک دەقێکی بەرهەم هێنا، کە کورت و پچرپچربوو، بەڵام لە پێشبرکێیەکی ئەدەبیا خەڵاتی یەکەمی بە دەست هێنا. ئەم سەرکەوتنە لە سەرەتاوە هانیدا بۆئەوەی لە نووسین بەردەوام بێت.

کە ئێوارە پاش پیاسەکردن گەشتینە هۆڵی چیرۆک خوێندنەوەکە کە ناوی تریسکلە. کۆمەڵێکی بەرچاو خەڵک لەوێ ئامادەبوون. بەڵام ئەوەی مایەی دڵتەنگی بوو، هاروکی مۆراکامی خۆی لەوێ ئامادەنەبوو، بەڵکو لەبری ئەو وەرگێرەکەی ئامادەبوو کە ناوی جەی روبن-ە. روبن مامۆستای ئەدەبی یابانیە لە زانکۆی هارڤەرد، لە ئەمریکا. پاش چیرۆک خوێندنەوە لە لایەن پۆڵ کەسنەوە چاوپێکەوتنی لەگەڵا ئەنجامدرا. پۆڵ هاوەڵێکی نزیکی منە، (چەند ساڵێک پێکەوە ئێواران یاری دووگۆڵیمان ئەکرد)، لە دوکانی کتێب فرۆشی واتەرستۆن کار ئەکات. پۆڵ بۆیە هەڵبژێردرا بۆ ئەنجام دانی چاوپێکەوتنەکە چونکە یەکێکە لەوانەی لە زۆر سەرەتاوە بە مۆراکامی ئاشنابووە و بە ئەوانی تری ناساندوە لەم شارەدا، پۆڵ خوی رۆمانیش ئەنووسێ.

کاتێک پۆڵ هەمان پرسیاری لە جەی رۆبن کرد؛ چۆن بە بەرهەمەکانی مۆراکامی ئاشنابویت، جەی تا هێندێک وولامێکی سەیری هەبوو. جەی پێش خوێندنەوەی مۆراکامی بە ئەدەبی کلاسیکی یابانیەوە سەرقاڵ بوو. ئەو ووتی؛ هەرکاتێ لە یابان بەرهەمەکانی مۆراکامی دەبینی بە ژمارەیەکی زۆر لە کتێبخانەکاندا کەڵەکەکرابوون، هەردەم بروای وەهابوو کە ئەم نووسەرە دەبێ بۆ زەوقی هەموان بنووسێ و بەرهەمەکانی هەڵگری هیچ سەلیقەیەکی ئەدەبی نەبن. بەڵام کاتێک دەزگایەکی بڵاوکردنەوە لە ئەمریکا دەقێکی وەرگێردراوی مۆراکامی بۆ دەنێرن بۆئەوەی لەگەڵ دەقە یابانیە رەسەنەکەیدا بەراوردیکات و رای خۆی لەسەربدات، جەی لەوساتەوە عەشقی مۆراکامی بوو. وەک خۆی ووتی؛ ئیتر سەرتاپا ژیانی گۆرا. لەو ساتەوە بەردەوام مۆراکامی دەخوێنێتەوە و زۆربەی زۆری بەرهەمەکانی وەرگێراوە بۆ زمانی ئینگلیزی. وانەیەک لێرەدا بۆ ئێمە وەک نەتەوەیەک گرنگە ئەوەیە کە وولاتی یابان دەزگایەکی هەیە بۆ ناساندنی ئەدەبی یابانی بەدونیا. دەزگایەکی لەو شێوەیە کە هەستێ بە وەرگێرانی دەقە کوردیەکان پێویستە.

مۆراکامی نووسەرێکی هەست ناسک و سەیرە. خۆی بە باشی زمانی ئینگلیزی ئەزانێت ، کە ئەویش دەگەرێتەوە بۆئەو گۆرانە گەورەیەی بە سەر کۆمەڵگای یابانیدا هات پاش جەنگی جیهانی دووەم. لە هەمانکاتدا کاری وەرگێرانیش ئەکات. بەتایبەت کورتە چیرۆکەکانی رامیۆند کارڤەر. کارڤەر کە گەورە کورتە چیرۆکنووسێکی ئەمریکیە، وەک زۆری تر بە ئەدەبی کوردی ئاشنا نیە. کارڤەر سەر بە قوتابخانەیەکی ئەدەبیە، کە هەروەها بە ئەدەبی کوردی ئاشنا نیە، ئەویش قوتابخانەی ریالیزمی پیسە، لە بری ریالیزمی ئەفسونای مارکیز، کە هیشتا ئەدەبی کوردی بەدەستیەوە دەناڵێنێ. لەوە ئەچێ زەوقی خوێندنەوە لە نێوکورددا هێشتا قۆناخی رۆمانتیکی بەجێ نەهێشتبێت، یان نەتوانێت بەجێی بهێڵێ، ئەمە دەکرێ شایانی لێکۆڵینەوەی زیاتربێت. هەندێ جار دەقی کوردی بۆ یارەکەم وەرئەگێرم،

کە خۆی لە زانکۆ مامۆستای زمان و ئەدەبی ئەڵمانیە، هەردەم پێم پێئەکەنێ کە ئەدەبی کوردی ئەدەبی دوو سەدە لەمەوپێشە.
دەڵێن جارێکیان مۆراکامی چاوپێکەتن لەگەڵ کارڤەردا ئەنجام ئەدات ئەو تەنها خۆی وەک وەرگێرێک دەناسێنێ، کارڤەر پێی دەڵێت بە پرسیارەکانتا لەوەئەچێت نووسەربیت. ئەدەبی مۆراکامی ئەدەبی مامەڵەکردنە لەگەڵ پرسیارە گەورەکانی ژیاندا بەبێ وەڵام دانەوەیان. رستەکانی شاعیرانەن، بەڵام جواد لەگەڵ شیعری هایکۆی رابوردوی یاباندا. مۆراکامی زۆربەئاگایانە دەیەوێ دەقێک بنووسێ کە جودابێت لە دەقە پێشینەکان. ئەو نیازیەتی پچرانێک دروستکات لە گەڵ ئەدەبێکدا کە تا نووسەری گەورەی یابانی کواباتا درێژەی هەیە. دەقی مۆراکامی دەقێکی یابانیە و لە هەمانکاتدا جیهانیشە. ئەم دیاریدەیە، شایستەی ساتێک لە سەر راوەستانە. لە نووسینەکانی مۆراکامیدا ناوی زۆری نووسەران و بەرهەمە رۆژئاواییەکان هەیە، مۆسیقا و گۆرانیە رۆژئاواییەکان لە هەموو دەقێکی مۆراکامیدا ئامادەیی هەیە، ئامادەییەک کە زۆر دیار و زەقە.
بۆ نموونە دەستپێکی یەکێک لە هەرە ناسراوترین رۆمانەکانی کە ناوی دارستانی نەرویژیە، بە گۆرانی دارستانی نەرویژی تیپی گۆرانی ئینگلیزی بیتلز دەست پێئەکات لە رۆژێکی باراناویا لە فرۆکەخانەی هامبۆرگ. پاڵەوانی رۆمانەکە ئەوکاتە تەمەنی 37 سالان بووە، بەبیستنی ئەوگۆرانیە رۆژانی خوێندنی لە زانکۆ وە بیردێتەوە. بیستنی گۆرانیەک وەها لە کەسێک ئەکات ئەو هەموو رووداو و ساڵانەی وەبێربێتەوە. ئەمە لە هەمانکاتدا یەکێک لە تایبەتمەندیەکانی تری دەقی مۆراکامی دەرئەخات کە بریتیە لە نۆستالژیا. لە هەمانکاتدا ئەوەش دەرئەخات کە ئەو وەک نووسەرێک بیرۆکەی چیرۆکەکانی لەکوێوە هەڵئەهێنجێ. ئەو ئەڵێت؛ چەند ووشەیەک لە دەمەتەقەیە، یادەوەریەک، خەونێ، شتێک کە چێشتخانەیەکا بەرگوێم کەوێ، ئەمانە هەمویان دەکرێ ببنە مایەی نووسنی چیرۆکێک.
بەڵام جگە لەمانە شتی سەیر تر دەبنە مایەی ئەوەی کە ئەو بنووسێت. لە رۆژێکی هاوینەدا پیاوێکی بچکۆلە، کە مۆراکامیە، لە یەکێک لە دوورگەکانی هاوای پیاسەئەکات. لە میانەی پیاسەکەیدا تی شێرتێکی بەرچاوئەکەوێ کە وێنەی پیاوێکی بە سەرەوەیە و لە ژێریا نووسراوە، تۆنی تاکی تانی. مۆراکامی تی شێرتەکە ئەکرێت کە نرخی تەنها یەک دۆلارە. پاش تەواوبوونی گەشتەکەی لەگەڵ خۆیدا تی شێرتەکە بۆ تۆکیو ئەباتەوە.
ئەو وێنەی سەر تی شێرتەکە و ناوی تۆنی تاکی تانی دەبێتە مایەی نووسینی چیرۆکێک، کە پاشان دەکرێتە فلیمێکی 73 چرکەی. چیرۆکەکە تابڵێی بە لەزەتە. لە ساڵی 2002 جەی رۆبن وەریگێراوەتە سەر زمانی ئینگلیزی و لە گۆڤاری ناسراوی نیورکەرا بڵاوکراوەتەوە. چیرۆکەکە وەها دەستپێئەکات. ناوی راستەقینەی تۆنی تاکی تانی، تۆنی تاکی تانیە. ئەم ناوە و بیرکردنەوە لەم ناوە وەها لە مۆراکامی ئەکات کە پاڵاوانێک بەرهەم بهێنێت کە بەسەرهاتی ژیانی گێرانەوەیەکی پڕ لەزەتی مێژوو و کۆمەڵگای یابانیە پاش جەنگ. ئەگەر دەرفەت هەبێ لە داهاتوودا ئەم چیرۆکە بۆ زمانی کوردی وەرئەگێرم.
ئەگەر کەسێک لە یابان هەڵگری ناوێک بێت وەک تۆنی جێی سەرسورمانە چونکە ناوی تۆنی بە هیچ جۆرێ ناوێکی یابانی نیە. وەک هەموو دەزانین ناوێکی ئینگلیزیە، بۆ نموونە سەرۆک وەزیرانی بەریتانیا ناوی تۆنی-ە یان تۆنی بلێر. بۆیە هەر لە سەرەتاوە مۆراکامی چیرۆکەکەی وەها دەستپێئەکات دەڵێ: بە هۆی ناوەکە و قژە لولەکەی و روومەتیەوە زۆر ئاشکرابوو کە ئەو سەربە دوو رەگەزی جودایە، بەڵام هەردوو باوانی تۆنی تاکیتانی سەد دەر سەد یابانی بوون. ئیتر چیرۆکەکە درێژە ئەکێشێ. بەڵام ئەوەی سەیرە کە تۆنی تاکی تانی کەسێکە بوونی هەیە. پاش ساڵێک لە نووسینی چیرۆکەکە مۆراکامی بۆی دەرئەکەوێ کە ئەو کەسە، پارێزەرێکی بە رەچەڵەک یابانیە لە

ئەمریکا. وێنە و ناوەکەی لە سەر ئەو تی شێرتەبووە چونکە ئەو خۆی بۆ هەڵبژاردنەکانی ناوخۆی دورگەی هاوای پاڵێورابوو. شایانی باسە تۆنی تاکی تانی لە ململانێی هەڵبژاردنەکانا دۆراندی.
دوا رۆمانی مۆراکامی ناوی پاش تاریکیە، کە رۆمانێکی جودایە. چیرۆکی رۆمانەکە باس لە شەوێک ئەکات لە میترۆکانی شاری تۆکیودا. بیرۆکەی پێکەوەبوون و تەنهایی کە کرۆکی ئەو جێگا قەرەباڵغانەیە. ئەم رۆمانە وەرگێراوەتە سەر زمانی ئینگلیزی بەڵام ساڵی داهاتوو لە چاپ ئەدرێت.
مۆراکامی جگە لە ئەدەب کاری رۆژنامەنووسیش ئەکات لەم بوارەدا کتێبێکی ناسراوی هەیە بە ناوی میترۆ یان ژێرزەمین کە راپۆرتێکە دەربارەی ئەو کۆمەڵە یابانیە توندرەوەی کە گازی ژەهراویان بەکارهێنا بۆکوشتنی خەڵکی لە تۆکیو.
یەکێک لەو خاڵانەی کە جەی رۆبن باسیکرد چێژی خواردن بوو لای مۆراکامی. ئەو خواردنێ ناخوا بەبێ بیرلێکردنەوە. زۆر لە رۆمانەکانی باس خواردن دروستکردن ئەکات، یەکێک لەرۆمانەکانی بە لێنانی سپاگێتی دەستپێئەکات کە خواردنێکی ناسراوی ئیتالیە. هەروەها کورتە چیرۆکێکیشی هەیە باسی کەسێک ئەکات کە سپاگێتی لێئەنێت. لەم دوایەنەدا لە یابان کتێبێ لە چاپدراوە دەربارەی هەموو ئەو خواردنانەی کە مۆراکامی لە نووسینەکانیا ناوی هێناوە. جەی رۆبن ووتی ئەو کتێبە ناکاتە ئینگلیزی.
ئەو رەخنانەی لە مۆراکامی دەگیرێت ئەوەیە کە گوایە زیاتر لە روانگەیەکی کەپیتالیزمانەوە لە رووداوەکان ئەنوارێ. هەرچەندە ئەو باس لە بەتاڵی رۆحی و نامۆی و تەنهای ئەکات لە کۆمەڵگایی یابانیدا. سەرکەوتنی مۆراکامی لە سەرکەوتنی ئەودایە لە پێکەوە گرێدانی یابانی جیهانیدا. بۆیە ئەدەبی ئەو دەکرێ بە ئەدەبی مرۆڤانە بناسرێ.
شایانی باسە پاداشتی ئەمساڵ بۆ مۆراکامی بوو. ئێوارەیەکی خۆش بوو بۆ عاشقانی